

věrem svou naději, že snad redakce nového vydání CAH bude mít tuto věc na zřeteli a že důkladnému rozboru mykénské společenské problematiky bude věnován zvláštní svazek edice.

Antonín Bartoněk

F. H. Stubbings, The Recession of Mycenaean Civilization. CAH, Revised Edition of Vol. II, Chapter XXVII (sv. č. 39). Cambridge Univ. Press 1965. Cena 3s. 6d.

Tato třetí Stubbingsova stať (viz *The Rise of Mycenaean Civilization a The Expansion of Mycenaean Civilization*, recenzované ve SPFFBU E 11 (1966), 156—161) uzavírá v CAH autorův výklad o mykénské civilizaci. Obsahuje tři podkapitoly. V první z nich se autor zabývá náznaky politických změn ve východním Středomoří ke konci období LM IIIb (tj. koncem 13. stol. př. n. l.) Na maloasijské půdě se tehdy výrazně projevoval úpadek chetitské moci; zároveň vzrůstaly odštěpivé tendence v některých závislých krajinách na maloasijském jihu (*Arzawa*) a západě (*Aššuwa* — toto jméno spojuje i S., jak to bývá dnes zvykem, s řeckým *Ἄσολα*) a krajiny na Chetitech nezávislé se připravovaly k boji o chetitské dědictví (např. *Achchijawa*, která bývá lokalizována nejčastěji na Rhodos a již Stubbings bez rozpaků pokládá — ve shodě s většinou dnešních grecistů, ale v protikladu k řadě chetitologů — za mocenský útvar vytvořený mykénskými Achaji). V téměř úplné shodě s *D. Pagem*, *History and the Homeric Iliad*, Berkeley 1959, str. 97nn. považuje přitom S. achajský útok na Tróju za pouhou jednu epizodu těchto konfliktů; dává mu k tomu příležitost chetitská zpráva o boji Chetitů s koalici vedenou zemí Aššuwa, na níž měly podíl i krajiny *Taruiša* (= *Τροία*?) a *Wulušija* (= *Ἔλιον*?) a v souvislosti s níž se snad objevil na maloasijské půdě i sám král Achchijawy (srov. *A. Bartoněk*, SPFFBU C 10 (1963), 10n.). Ale S. zároveň pozoruje již i jistý úpadek moci vlastního mykénského Řecka a dokládá jej zjištěním, že mykénská keramika, šířící se v té době zvláště na pobřeží syrském a palestinském, nepochází z řecké pevniny, nýbrž byla vyráběna především na Kypru, na němž měli podle autora již od zač. 14. stol. př. n. l. mykénští Achajové své osady. Konečný ráz dal však podle autora politické situaci ve východním Středomoří vpád neznámých národů ze severu, který zničil jak mykénskou civilizaci, tak i chetitskou říši a kvetoucí města syrská (např. Ugarit) a byl podvakrát (cca 1220 a cca 1190 př. n. l.) zastaven až na hranicích samotného Egypta. Pokud jde o jména těchto národů, udávaná v egyptských pramenech, identifikuje S. kmen *Peleset* s Filištinými (to je rovnice přijímaná celkem všeobecně), avšak co se týče kmene *Ekweš* z prvního vpádu a kmene *Denyen* z útoku druhého, není příliš přesvědčen, že šlo o „Achaje“ a „Danay“; autor nanejvýš připouští, že mohlo jít o izolované skupiny achajských žoldnéřů a dobrodruhů, stržené vpádem invazorů, a upozorňuje — stejně jako Page — na to, že kmen *Ekweš* prováděl na rozdíl od Achajů obřízku. [Poznamenáváme, že v naší literatuře se používá častěji jiných přepisů těchto ethnik.]

Druhá subkapitola je věnována problematice trójské války. Autor jí předsláá úvahu, podle níž v době upadajícího chetitského vlivu byla trójská oblast na sz. Malé Asie — se svými dlouholetými předchozími obchodními styky s mykénským Řeckem (mykénská keramika se tu nachází ve velkém počtu v dlouhém časovém rozmezí) a poměrnou politickou izolovaností — vhodnějším místem k uplatnění achajského vlivu než krajiny na jihozápadě a jihu Malé Asie, kde se tehdy hlásily ke slovu jiné politické útvary. Především se však autor v této subkapitole soustřeďuje na argumentaci ve prospěch svého tvrzení o mykénském původu obou homérských „katalogů“ — seznamů účastníků války — achajského i trójského. S. tu využívá především zjištění, že z asi 170 míst uváděných v achajském seznamu byla značná část (asi 90) opravdu prokazatelně obydlena v době mykénské a že je mezi nimi nejméně 40 takových, které Řekové doby klasické nebyli už schopni identifikovat. V tomto svém stanovisku se autor shoduje s *Pagem*, nikoli však např. s podstatně opatrnějším stanoviskem *Kirkovým*, obsaženým v stati *The Homeric Poems as History*, která taktéž již vyšla v sešitovém vydání CAH (viz její recenzi v příštím čísle *Sborníku prací FF BU*). Bezpečný je však Stubbingsův závěr, že achajská moc, která podnikla útok proti Tróji, nebyla vojenským orgánem nějaké jednotné, centralistické všemykénské říše,

nýbrž že šlo o volné spojení celé řady relativně nezávislých achajských knížectví k společné akci proti asijskému severozápadu.

Pokud jde o dobu pádu Tróje, probírá autor otázku z několika stránek a pokládá za nejprůtelnější aproximativní datum dobu kolem roku 1200 př. n. l.

Zbývá pohovořit o třetí subkapitole, jednající o situaci v samotném Řecku na sklonku probíraného období, tj. období LH IIIb. S. uvádí, že kdežto pro LH IIIa (cca 1400—1300 př. n. l.) je na řecké pevnině doloženo nejméně 90 lokalit, pro LH IIIb (cca 1300—1200 př. n. l.) dokonce 143 míst, ale pro LH IIIc (cca 1200—1125 př. n. l.) jich zůstává doloženo pouze — i když opět minimálně — 64. K tomuto snížení došlo podle autorova názoru brzy po skončení trójské války a odraz tehdejších složitých poměrů vidí autor mimo jiné i v rozmanitých obtížích a strastech, jimiž byl podle mytologické tradice poznamenán návrat mnohých heroů od Tróje domů. Osudy Odysseovy a Menelaovy jsou sdostatek známy; Teukros, Agamemnon, Feidippos se usazují na Kypru, Amfilochos v Kilikii. Rhodané dokonce zakládají osady až v Hispanii a na Baleárech a na italské území se podle tradice stěhuje dokonce celá řada heroů: Filokletes zakládá města na březích Tarentského zálivu, Diomedes se usidluje v Apulii, pylští osadníci zakládají Metapont v Tarentském zálivu — a dokonce prý i vzdálenou Pisu v pozdější Etrurii — a Rhodané samotnou Parthenope, pozdější Neapol, stejně jako města v Apulii a opět při Tarentském zálivu. S těmito zprávami jsou přítom ve shodě i archeologické památky mykénské keramiky LH IIIc z mnohých uvedených území (vedle Kypru je to na východě zvl. Kilikie a na západě pak zejména významná lokalita Scoglio del Tonno v Tarentském zálivu [patrně s rhodskými styky], ale např. i ostrov Lipari v Liparském souostroví a Ischia v Neapolském zálivu).

Nakonec se autor zamýšlí nad důvody, které ať přímo či nepřímo vedly k této migraci z helladského světa těsně po skončené vítězné válce s Trójou. Podle něho se mykénské Řecko právě touto válkou nesmírně vyčerpalo — nespělo-li k hrozbě hospodářského úpadku již před jejím započatím a nebyla-li vůbec trojská kampaň pouze zoufalým pokusem o znovunabytí hospodářsko-politické rovnováhy v Egeidě z doby před úpadkem chetitské říše. Tyto i jiné důvody tu autor naznačuje, ale stěží se mu je daří skloubit v nějaký ústrojný celek; na to je však tato záhada, která hýbe myslmi odborníků již po četné generace, příliš složitá. I tak však obsahuje tato Stubbingsova studie mnoho cenných podnětů a bystrých postřehů a ústrojně dovršuje svou převážnou orientací na zprávy antické tradice autorovo pojetí mykénské civilizace obsažené v obou statích předešlých. Bylo by si ovšem třeba přát, aby se mykénské kultuře dostalo v CAH speciálnějšího zhodnocení i z hlediska archeologického a rovněž i z hlediska svědectví mykénských lineárních archivů.

Antonín Bartoněk

John Chadwick, The Prehistory of the Greek Language. The Cambridge Ancient History, Revised Edition of Vol. II, Chapter XXXIX (sv. č. 15 sešitového vydání). Cambridge University Press 1963. Stran 19. Cena 3s. 6d.

Zařazení stručného přehledu o prehistorii řeckého jazyka mezi první svazky nové edice CAH je odrazem skutečnosti, že se v nazírání na tuto otázku v posledních letech velmi mnoho změnilo. Základním zdrojem těchto změn byly dvě příznivé okolnosti: předně stále silnější pronikání moderních lingvistických metod do grecistiky, a zejména starořecké dialektologie, a za druhé rozluštění lineárního písma B a s tím související objev dosud neznámé starobylé formy řeckého jazyka z 14.—13. stol. př. n. l. Přítom vzhledem k oběma těmto momentům byla osoba autora recenzované publikace zvolena neobyčejně šťastně. J. Chadwick je dnes nejen ústřední postavou mykénologických bádání o lineárním písmě B, nýbrž zároveň i uznávaným teoretickým badatelem v oblasti starořecké dialektologie vůbec.

Publikace se skládá ze tří kapitol. Z nich první je věnována metodickému rozboru pramenů,